

**WIESŁAWA LEŻAŃSKA, ELŻBIETA PŁÓCIENNIK:
PEDAGOGIKA PRZEDSZKOLNA Z METODYKĄ,
ŁÓDŹ 2021, s. 489**

Współczesne tendencje rozwoju wychowania przedszkolnego podkreślają fakt, iż przedszkole jako istotne środowisko edukacyjne staje się, zaraz po rodzinie, miejscem wielostronnego rozwoju dziecka. Profesjonalna i odpowiedzialna kadra pedagogiczna ma możliwość bezpośredniego wpływu na wydobywanie potencjału dzieci. Proces ten jest etapowy, niemniej jednak to właśnie od wychowawcy przedszkola oczekuje się rozwijania i doskonalenia osobowości, empatii oraz emocjonalnego utożsamiania się z dzieckiem. Oferta edukacyjna przedszkola wymaga zatem staranności w trosce nie tylko o potrzebę indywidualnej przestrzeni dziecka, ale również respektowania podmiotowości wychowanków. Rozpatrując przedszkole jako miejsce oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych, należy podkreślić, że jest ono obszarem zorganizowanej i zaplanowanej pracy nauczyciela z dzieckiem, w którym realizowane są konkretne cele, definiujące funkcje organizacyjne przedszkola.

W ostatnich latach problematyka wychowania przedszkolnego stała się istotna z punktu widzenia rozwoju społecznego. Małe dziecko oraz proces kształtowania jego osobowości, wartości i norm stały się podmiotem rozważań i dyskusji. Obecnie podejmuje się działania mające na celu dbanie o indywidualny rozwój dziecka oraz wyrównywanie jego szans rozwojowych i edukacyjnych w placówkach przedszkolnych i pozaprzedszkolnych. Społeczeństwo zaczęło dostrzegać i rozumieć potrzebę wsparcia edukacji małego dziecka, którego wszechstronny rozwój zaczyna się na etapie przedszkola. Przed władzami państwowymi, środowiskami naukowymi, ale również – a może przede wszystkim – przed nauczycielami stają nowe problemy wymagające rozważań i dyskusji.

Ostatnio na rynku wydawniczym ukazała się książka Wiesławy Leżańskiej i Elżbiety Płóciennik pt. *Pedagogika przedszkolna z metodyką*, która stanowi niezwykle wartościowe kompendium wiedzy z zakresu pedagogiki przedszkolnej. Jest odpowiedzią na zapotrzebowanie nauczycieli wczesnej edukacji, pracowników administracji oświatowej, studentów kierunków pedagogicznych oraz rodziców, którzy coraz częściej poszukują alternatywnych i nowoczesnych sposobów

edukacyjnego wsparcia swoich dzieci. Autorki od wielu lat zajmują się problematyką pedagogiki przedszkolnej, poświęcając wspomnianemu obszarowi badań wiele tematycznych publikacji.

Książkę rozpoczyna słowo wstępne Auterek oraz wprowadzenie pozwalające już na samym początku zapoznać się z wydarzeniami i sytuacjami mającymi istotny wpływ na rozwój wychowania przedszkolnego i pedagogiki przedszkolnej w Polsce. Mowa tu przede wszystkim o uwarunkowaniach politycznych, społecznych i programowych, kwestiach niżu demograficznego, nakładach finansowych na oświatę, zmianach strukturalnych i programowych wychowania przedszkolnego wynikających z wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Autorki wskazały miejsce pedagogiki przedszkolnej jako subdyscypliny pedagogicznej, wyeksponowały jej przedmiot badań, osadzony w psychologii i pedagogice, oraz podstawowe cele wychowania przedszkolnego. Strukturę monografii stanowi sześć części, z których każda, dla jasności wyводу, została podzielona na liczne rozdziały i podrozdziały. Ogromną pomocą dla czytelnika tej obszernej monografii jest indeks nazwisk i indeks rzeczowy, które podnoszą jej wartość naukową i utylitarną.

W części pierwszej, która nosi tytuł *Geneza i rozwój pedagogiki przedszkolnej w Polsce*, Autorki prześledziły rys historyczny koncepcji edukacji małego dziecka w Europie i w Polsce w okresie oświecenia oraz pozytywizmu. Jak piszą: *O wyodrębnieniu pedagogiki przedszkolnej w systemie nauk w warunkach polskich możemy w zasadzie mówić dopiero od lat 60. XX wieku, ale proces jej powstawania sięga odległych czasów Oświecenia, a nawet – jak przyjmują niektórzy historycy wychowania – doby Odrodzenia [...]. Dla potrzeb niniejszego opracowania przyjmujemy cezurę oświeceniową* (s. 13). Analizując genezę pedagogiki przedszkolnej w Polsce, uwzględniły zespół warunków i przyczyn, które złożyły się na jej powstanie i rozwój.

W rozdziale drugim Autorki omówiły europejskie paradygmaty wychowania przedszkolnego, przywołując najważniejsze koncepcje prekursorów instytucji przedszkola – Fryderyka Wilhelma Froebła, Marię Montessori, Edwarda Claparede, Owidiusza Decroly'ego oraz propozycje w zakresie kształcenia wychowawczyń przedszkoli.

Na szczególną uwagę zasługuje rozdział trzeci, w którym prezentowane są polskie koncepcje wychowania przedszkolnego w okresie międzywojennym. Treści w nim zawarte, stosunkowo najmniej znane, to obszerna analiza działalności i twórczości polskich pionierek wychowania przedszkolnego opisana w sposób niezwykle uporządkowany, odnoszący się również do faktów z życia głównych postaci pedagogiki przedszkolnej, tj. Marii Weryho-Radziwiłłowiczowej, Stefanii Marciszewskiej-Posadzowej, Natalii Cicimirskiej, Zofii Żukniewiczowej i Zofii Bogdanowicz. To dzięki nim powstawał nowy obraz polskiego przedszkola oraz realizowanego w nim procesu pedagogicznego.

Autorki nie pominęły także tak ważnego zagadnienia, jakim był udział polskich psychologów w budowaniu naukowości pedagogiki przedszkolnej. Badania psychologiczne, jak podkreśliły Autorki opracowania, dawały polskim

badaczom (Dawidowi, Szycównie, Joteyko i innym) podstawę do rozważań pedagogicznych (s. 108). Prace badawcze Stefana Szumana, Stefana Baleya, Stefana Błachowskiego czy Mieczysława Kreutza utrwaliły tezę, że *wiedza psychologiczna jest podstawą warsztatu pracy nauczyciela i wychowawcy na każdym etapie rozwojowym dziecka* (s. 114). Psychologia dostarcza bowiem pedagogom wyjaśnień dotyczących złożoności procesów rozwojowych, podstawowych mechanizmów rządzących tym rozwojem, obejmuje także obszar praktycznych problemów wychowania i nauczania. Jej udział w budowaniu pedagogiki przedszkolnej jest nader oczywisty.

Część druga książki nosi tytuł *Podstawy wychowania przedszkolnego*. Autorki wyeksponowały tu *Teoretyczne konteksty wychowania przedszkolnego*, w których odniosły się do ogólnych koncepcji wychowania przedszkolnego, budowanych na podstawie obrazu dziecka, wynikających z psychologicznych, pedagogicznych oraz filozoficznych koncepcji. Ukazały modele wychowania przedszkolnego na podstawie koncepcji psychologicznych, filozoficznych i socjologicznych. W dalszej części zaprezentowały *Organizację wychowania przedszkolnego w Polsce*, odnosząc ją do podstawy prawnej zapisanej w Ustawie Oświatowej z dnia 14 grudnia 2016 roku, ukazując formy organizacyjne polskich przedszkoli wraz z ich analizą.

Autorki zadbały o szczegółowe opracowanie funkcji i zasad wychowania przedszkolnego formułowanych na gruncie różnych programów wychowania przedszkolnego, z których wynikają zadania przekładające się na szereg działań pedagogiczno-środowiskowych.

Ponieważ program wychowania przedszkolnego jest jednym z podstawowych dokumentów pracy nauczyciela, w omawianej pracy nie zabrakło i tej ważnej tematyki. Autorki oprócz definicji programu przytoczyły ważne elementy i kryteria, które powinny być uwzględnione przy wyborze/projektowaniu programu wychowania w przedszkolu. Opracowały również strukturę programu wychowania przedszkolnego oraz cele modyfikacji jego elementów. Ważnym głosem w dyskusji nad zmianami w programach przedszkolnych jest sugestia Autorek, iż *powinien on uwzględniać dynamiczny charakter rozwoju dziecka w wyniku naturalnych zmian w sferze psychofizycznej, samodzielnie gromadzonych doświadczeń i edukacyjnych oddziaływań środowiska społecznego. Zatem przez jego treść powinna przemawiać zasadnicza teza dotycząca optymalizacji rozwoju dziecka w tym wieku [...]*. (s. 155).

Kolejna, najbardziej obszerna część książki, nosi tytuł *Metodyka wychowania przedszkolnego*. Autorki w tematycznie uporządkowanej strukturze zaprezentowały tu zagadnienia metodyczne odnoszące się do pracy w przedszkolu.

Pierwszym jest analiza podstawowej aktywności dziecka w wieku przedszkolnym, jaką jest zabawa. W książce podano definicję *zabawy* oraz jej funkcje zaproponowane przez wielu badaczy tej tematyki. Autorki podkreśliły rolę nauczyciela przy organizacji zabaw dzieci, odnosząc ją do aktualnej podstawy programowej wychowania przedszkolnego (Rozporządzenie MEN z dnia 14 lutego

2017 roku). Zwróciły również uwagę na istotę pedagogiki zabawy oraz zabawek, które wykorzystywane w przedszkolu powinny pobudzać m.in. aktywność intelektualną, manualną, koordynacyjną, rozwijać wyobraźnię oraz zainteresowania dziecka w wieku przedszkolnym.

Kolejny opracowany rodzaj zagadnień metodycznych odnosi się do sytuacji edukacyjnych i zadań wspierających rozwój dziecka. Autorki opisując strategię uczenia się dziecka, zaprezentowały fazy działania zadaniowego, które mogą być realizowane w pracy indywidualnej, grupowej i zespołowej. W dalszej części przedstawiły klasyfikację metod według Marii Kwiatowskiej, metod w ramach pedagogiki zabawy oraz metod aktywizujących, z szerszym opracowaniem metody projektów jako specyficznej metody aktywizującej dziecko w myśleniu i działaniu. W części tej nie zabrakło ważnych w sytuacjach edukacyjnych strategii rozwijających myślenie dzieci (w tym filozofowania), w których rozwija się myślenie twórcze. Autorki w sposób pogładowy wyodrębniły zasady i działania umysłowe podczas filozofowania z dziećmi, ukazując filary filozofii dla dzieci, tj. koleżeństwo, kolaboracja, krytyczność i kreatywność. Ważna z perspektywy interaktywnej pomocy dziecku okazuje się tu tematyka tutoringu rówieśniczego w przedszkolu, którą Autorki szczegółowo opracowały, uwzględniając analizę koncepcji tutoringu i jego form oraz ukazując możliwe problemy w jego realizacji.

Trzeci rozdział opracowania metodycznego dotyczy metodyki poszczególnych obszarów edukacji przygotowującej do integrowania wiedzy i umiejętności dzieci. Jako pierwszą opisano dydaktykę twórczości w przedszkolu. W tej części Autorki czytelnie sprecyzowały techniki i zadania rozwijające myślenie twórcze dzieci, które może być rozwijane w toku systematycznych zajęć ukierunkowanych na rozwijanie tych zdolności u dzieci. Kolejnym szczegółowo opracowanym zagadnieniem jest kształcenie językowe dzieci, w którym odniesiono się do istotnych w rozwoju mowy czynników wewnętrznych i zewnętrznych, a także ćwiczeń wspierających rozwój mowy. Kolejny opisany element metodyczny stanowią koncepcje nauki czytania i pisanie w przedszkolu, tj. Metoda Dobrego Startu Marty Bogdanowicz, Koncepcja przygotowania do czytania i pisanie według Bolesława Rocławskiego, Metoda symultaniczno-sekwencyjna według Jagody Cieszyńskiej, Metoda czytania globalnego Glenna Domana, Nauka czytania metodą „Skuteczne zdziwienie. Wyzwalamy myślenie” Moniki Wiśniewskiej-Kin, Przygotowanie do pisanie metodą Hany Tymichovej czy też Edukacja przez ruch Doroty Dziamskiej, przeanalizowane w kontekście teoretyczno-praktycznym.

W kolejnej części metodycznych rozważań Auterek czytamy o przedszkolnej edukacji matematycznej, stosowanych w niej zasadach, celach, formach i metodach oraz szczegółowo opracowanych grupach ćwiczeń. Autorki opisują również polską produkcję i koncepcję rozwijającą umiejętności programowania u dzieci z wykorzystaniem specjalistycznych narzędzi, takich jak Robot Photon, Scratch, Kodujmata. Podkreślają, iż *przedszkolna edukacja matematyczna może być zatem ważnym czynnikiem sprzyjającym wielostronnemu rozwojowi każdego z dzieci,*

jeżeli będzie realizowana systematycznie i w odpowiedni pod względem metodycznym sposób (s. 226). Dużo miejsca w opracowaniu Autorki poświęciły metodyce edukacji społeczno-przyrodniczej, określanej mianem edukacji środowiskowej, której przedmiotem w analizie jest środowisko przyrodnicze (w tym geograficzne i techniczne) oraz społeczne (w tym kulturowe i ekonomiczne). Stąd w przedmiotowym rozdziale opracowano metodykę wychowania społeczno-moralnego i edukacji przyrodniczo-ekologicznej w przedszkolu (s. 228). Autorki w ramach wychowania społeczno-moralnego dokonały szczegółowej analizy wartości i umiejętności ich stosowania przez dzieci, ustaliły cele wychowania społeczno-moralnego w przedszkolu oraz metodykę wychowania społeczno-moralnego z uwzględnieniem sposobów, metod i form pracy z dziećmi, do których należą: opracowanie i stosowanie się do zasad regulujących zachowania w grupie rówieśniczej, sytuacje okolicznościowe, zapoznanie z dziecięcą literaturą, organizowanie kontaktu dzieci z instytucjami kultury i jej przedstawicielami, organizowanie kontaktu dzieci z instytucjami użyteczności publicznej oraz jej przedstawicielami, organizowanie działania na rzecz innych, zabawy tematyczne, kąciki zainteresowań oraz tematyczne, czynności samoobsługowe, wdrażanie dziecka do samodzielności w działaniu i myśleniu, techniki twórczego myślenia, techniki aktywizujące, gry z regułami, zabawy dramowe / scenki rodzajowe / gry symulacyjne, tutoring rówieśniczy, filozofowanie i inne. Edukacja przyrodniczo-ekologiczna została ukazana z perspektywy jej celów, a także działań metodycznych, takich jak: wycieczki i spacery do różnych ekosystemów, zabawy badawcze, eksperymenty i bezpośrednie obserwacje podczas wycieczek w ogrodzie przedszkolnym, kąciki przyrody, prace hodowlane w kąciku przyrody i w ogrodzie, udział w akcjach ochrony naturalnego środowiska człowieka, organizacja różnego rodzaju wystaw i kącików tematycznych, udział w konkursach, uroczystościach i inscenizacjach o tematyce ekologicznej, kontakt dzieci z filmami i literaturą o treściach przyrodniczych i ekologicznych oraz metody aktywizujące i multimedialne.

Następnym obszarem metodycznym wskazanym w książce jest edukacja muzyczna w przedszkolu, w której Autorki dostrzegają istotną funkcję dla rozwoju dziecka w obszarze muzycznym oraz pozamuzycznym. Eksponują jej cele oraz formy, podkreślają jako ważne ogniwo pobudzające rozwój dziecka.

W dalszej części opracowania czytamy o metodyce edukacji plastyczno-technicznej oraz jej roli w rozwoju dziecka. Autorki dokonały opracowania stadiów rozwoju rysunku dziecka, podkreśliły cele przedszkolnej edukacji plastyczno-technicznej oraz wyeksponowały techniki plastyczne.

Uwagę czytelnika zwraca opracowana z dużą starannością metodyka edukacji zdrowotnej, jej obszary tematyczne, podkreślenie znaczenia aktywności fizycznej, form aktywności ruchowej, metod stosowanych w przedszkolu oraz istotnych nawyków i zachowań prozdrowotnych, których inicjatorem jest aktywnie działający i edukujący nauczyciel.

Wielokierunkowe oddziaływanie nauczycieli w procesie przygotowania dziecka do odbioru literatury i sztuk scenicznych zapewnia edukacja teatralna

i drama w przedszkolu, której rola nie została pominięta przez Autorki książki. Ukazały one cele, formy i funkcje takiej działalności. Opracowały formy sceniczne wykorzystywane w przedszkolu oraz serię ćwiczeń dramowych.

Rozwój współczesnej cywilizacji nie pozostaje niedostrzeżony przez dzieci w wieku przedszkolnym, czas wolny jest spędzany przez najmłodszych coraz częściej przy użyciu internetu i podłączonych do niego urządzeń mobilnych, stąd istota edukacji medialnej w przedszkolu, o której celach i sposobach wykorzystania stanowi kolejna część metodyczna. Autorki przygotowały w niej niezwykle interesujący katalog postulowanych kompetencji medialnych i cyfrowych dzieci w wieku od 4 do 6 lat w zakresie obszaru kompetencji oraz przykładów umiejętności i wiedzy w tym zakresie.

Część metodyczna opracowania odnosi się także do metodyki nauczania języka obcego, który w rozwijającym się świecie stanowi podstawę komunikacji społecznej. Autorki ukazały cele i zasady nauczania języka obcego w przedszkolu, odnosząc się do wytycznych Ministerstwa Edukacji Narodowej. Przeanalizowały także metody nauczania / uczenia się języka obcego w wieku przedszkolnym.

W czwartym rozdziale rozważań metodycznych czytamy o alternatywnych systemach pedagogicznych w przedszkolu. Wymieniona jest tu metoda Marii Montessori i jej pozytywny wpływ na rozwój zdolności sensoryczno-motorycznych oraz refleksyjności dziecka. Poznajemy metodykę waldorfską wraz z jej zasadami holistycznego, podmiotowego podejścia do dziecka, wynikającymi z pedagogiki Rudolfa Steinera. Poznajemy też Plan daltoński – jego główne założenia i zasady oraz organizację pracy i przestrzeni edukacyjnej w przedszkolu. Autorki podkreślają także specyfikę pracy w przedszkolach wielokulturowych i wielojęzycznych, ukazują istotę przedszkoli leśnych. Nie pomijają tematyki adaptacji dziecka do warunków przedszkolnych, ukazując czynniki, które tę adaptację mogą zaburzyć. Wskazują też te, które sprzyjają adaptacji, podkreślając istotę i rolę pracy nauczyciela z rodzicami w tym zakresie.

Współpraca nauczyciela z rodzicami stanowi istotę działań pedagogicznych środowiska przedszkolnego i społecznego. Ma ona nieocenione znaczenie dla wszechstronnego rozwoju dziecka i działań profilaktyczno-pomocowych. Podjęty w monografii temat partnerstwa we współpracy nauczycieli i rodziców wydaje się szczególnie ważny w obecnej rzeczywistości przedszkolnej. Autorki analizę tego tematu rozpoczęły od podstawy prawnej. Ukazały zarówno problemy, jak i czynniki sprzyjające współpracy nauczycieli z rodzicami. Opisały formy współpracy oraz istotne komunikacyjnie zasady współpracy grona pedagogicznego i rodziców.

Część czwarta książki nosi tytuł *Diagnoza przedszkolna*. Temat ten jest niezwykle ważny z perspektywy pracy z dzieckiem, wspierania jego aktywności i pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Autorki definiując diagnozę przedszkolną, odniosły się do jej ujęcia historycznego. Następnie, podkreślając wcześniejsze naukowe osiągnięcia w tym zakresie, ukazały współczesne podejście do diagnozy przedszkolnej, zasady postępowania diagnostycznego oraz etapy tego procesu

wraz z konkretnymi przykładami. Opisując funkcje i metody procesu diagnostycznego podkreśliły w nich rolę nauczyciela analizującego przykładowy kwestionariusz analizy wytworu dziecka. W sposób wyczerpujący Autorki przeanalizowały także dość rzadko podejmowaną w literaturze tematykę diagnozy z zakresu pedagogiki przedszkolnej. Szczegółowo odniosły się do diagnoz: sprawności motorycznej dziecka, sprawności percepcji wzrokowej, percepcji słuchowej, sprawności dziecka w myśleniu, kompetencji społeczno-moralnych dziecka oraz diagnozowania zdolności dzieci. Podsumowaniem rozważań w tym zakresie jest diagnoza gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, w tym analiza dojrzałości i gotowości szkolnej wraz z opracowanymi przez Autorki wskaźnikami gotowości psychofizycznej, emocjonalno-społecznej i słownikowo-pojęciowej. W. Leżańska i E. Płóciennik opisały etapy diagnozy oraz narzędzia w niej wykorzystywane. Zwróciły uwagę na rolę pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz współpracę z rodzicami w tym zakresie.

Część piąta książki pt. *Przestrzeń edukacyjna w przedszkolu* stanowi znakomity poradnik w zakresie aranżacji i zagospodarowania przestrzeni materialnej (sale przedszkolne, sala gimnastyczna, ogród przedszkolny, szatnia, łazienka) oraz społecznej przestrzeni edukacyjnej. Autorki opisały również zagospodarowanie czasu w przedszkolu, podając przykład ramowego rozkładu dnia podzielonego na godziny, czynności dzieci i czynności nauczyciela. Jak same podkreślają: *Tego typu uporządkowanie czasu pobytu dzieci w przedszkolu jest niezbędne ze względu na dziecięce potrzeby stałości działań i porządku* (s. 431).

Część szоста książki nosi tytuł *Nauczyciel wychowania przedszkolnego*. Współczesny nauczyciel jest nie tylko skutecznym technikiem stosującym wyuczone metody i środki, ale przede wszystkim indywidualnością, świadomie posługującą się własnym zasobem intelektualnym, sprawnościowym i uczuciowym w celu zindywidualizowanego rozwiązywania problemów pedagogicznych.

Autorki w części pierwszej rozważań opisują współczesne oczekiwania wobec nauczyciela przedszkola, odnosząc się do modelu edukacji krytyczno-kreatywnej, w którym nauczyciel jest postrzegany jako doradca i osoba wspomagająca ucznia w uczeniu się. W wyczerpujący sposób odnoszą się do kwalifikacji nauczyciela przedszkola oraz jego kompetencji [...] *stanowiących nie tylko podstawę efektywnej pracy z dzieckiem, ale także fundament zarządzania przez nauczyciela własnym rozwojem zawodowym i jego innowacyjności* (s. 450).

W tekście znajdujemy także drogę rozwoju zawodowego pedagoga wraz z jej planowaniem, które Autorki ujęły w etapy planowania awansu zawodowego podzielone na podstawowe czynności, wraz z wyjaśnieniem i przykładem. W rozdziale nie zabrakło także opisu działań innowacyjnych oraz autorskich rodzajów zmian dokonywanych poprzez innowacje nauczycielskie.

Rozdział kończą problemy etyczne, z którymi nauczyciel przedszkola musi mierzyć się na co dzień w swojej pracy. Autorki zadbały o ustalenie moralnych powinności oraz wykazały sposoby wsparcia nauczycieli w pełnieniu ich roli zawodowej.

Konkludując, książka Wiesławy Leżańskiej i Elżbiety Płóciennik pt. *Pedagogika przedszkolna z metodyką* stanowi niezwykle wartościową pozycję naukową i dydaktyczną. Recenzowana monografia jest nowoczesna w treściach i strukturze. Łączy w sposób przemyślany historię i współczesność, pozwalając dostrzec proces ewolucji w zakresie powstawania pedagogiki przedszkolnej. Opisuje niemal wszystkie zagadnienia dotyczące omawianego zakresu badawczego, a poprzez swoją wielowątkowość wskazuje kierunek rozwoju wychowania przedszkolnego w Polsce. Walorem książki bez wątpienia jest uporządkowany podział na części, w których znalazły się tematycznie przemyślane rozdziały i podrozdziały. Treści zawarte w monografii zostały przygotowane z niezwykłą starannością, a ich układ – z wyeksponowanymi na marginesie zagadnieniami głównymi w języku polskim i angielskim – sprawia, że tekst czyta się z zainteresowaniem i z łatwością można odnaleźć interesujące czytelnika treści. Jest także bardzo pomocna w poznawaniu podstawowych pojęć pedagogicznych w języku angielskim. Innowacyjnym i wartym podkreślenia rozwiązaniem jest także umieszczenie na końcu każdego podrozdziału: literatury rozszerzającej treści, poleceń je utrwalających, refleksji oraz bibliografii. Wszystko to sprawia, że książka ma charakter obszernego kompendium wiedzy z zakresu pedagogiki przedszkolnej i metodyki wychowania przedszkolnego.

Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że monografia ta powinna być lekturą obowiązkową dla nauczycieli akademickich, nauczycieli przedszkoli, studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz rodziców dzieci w wieku przedszkolnym.

BEATA CIEŚLEŃSKA

ORCID: 0000-0001-8290-6487

Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku